

– לפרשת ויקהל פקודי - פרה

בשבת הקרובה מוציאים בבתי הכנסת שני ספרי תורה. באחד מסיימים את ספר שמות ומחברים שתי פרשיות ויקהל ופקודי. בספר השני קוראים פרשה מספר במדבר – פרשת "פרה אדומה". "זאת חקת התורה, אשר-צוה ה' לאמר: דבר אל-בני ישראל, ויקחו אליהם פרה אדמה תמימה אשר אין-בה מום, אשר לא-עלה עליה, על יהיה-לו" (במדבר י"ט)

מטרת לקיחת הפרה האדומה היא לטהר אנשים שנטמאו בטומאת מת. הפרה צריכה להיות בעלת מאפיינים ברורים. אדומה (גוון חום אדמדם) שאין בה אפילו שתי שערות שאינן אדומות, ותנאי נוסף הוא שלא ישתמשו בה ויעלו עליה עול.

רמב"ם: הלכות פרה אדומה: "זה שנאמר בתורה "תמימה" תמימת אדמות, לא תמימת קומה; אלא אם הייתה ננסה, כשרה... היו בה שתי שערות לבנות או שחורות, פסולה... עבודה פוסלת בה -שנאמר "אשר לא-עלה עליה על"...רכב עליה, נשען עליה, נתלה בזנבה ועבר בה את הנהר, קיפל עליה את המוסרה, נתן טליתו עליה... פסולה."

מצוות "פרה אדומה" נחשבת לאחד מחוקי התורה שאין להם טעם שכלי. המדרש קובע שדברי שלמה המלך – החכם באדם שאמר: "כל-זה, נסיתי בחכמה; אמרתי אֲחֻכָּמָה, וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי". (קוהלת ז') מכוונים למצוות פרה אדומה שהיא מעל לשכלו של האדם. לפי הרמב"ם היו עשר פרות אדומות "ותשע פרות אדומות נעשו משנצטוו במצוה זו, עד שחרב הבית בשנייה--ראשונה עשה משה רבנו, ושנייה עשה עזרא, ושבע מעזרא עד חורבן הבית; והעשירית עושה המלך המשיח, מהרה ייגלה" (הלכות פרה אדומה ג', י"ג)

בפרשת השבוע שעבר – קראנו על חטא עגל-הזהב שעשו בני ישראל. רש"י מציין שהטעם למצוות פרה אדומה הוא: "משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך. אמרו: תבוא אמו ותקנח הצואה, כך תבוא פרה ותכפר על העגל" (מצוות פרה אדומה, והפרה היא כמובן אמו של העגל, תכפר על חטא העגל)

מסופר בגמרא ובמדרש (דברים רבה א, ט"ו) "אמר רבי אבהו: שאלו תלמידיו את רבי אליעזר הגדול איזהו כיבוד אב ואם? אמר להם צאו וראו מה עשה דמה בן נתינה באשקלון, והיתה אמו חסרת דעת, והיתה מסטרתו (סוטרת לו) בין חביריו, ולא היה אומר לה אלא - דייך אמי!"

אמרו רבותינו: פעם אחת באו חכמים אצלו ליקח הימנו אבן אחת טובה, שנאבדה מכלי כהן, שהיה דר באשקלון, ופסקו עמו באלף זהובים. נכנס ומצא רגלו של אביו פשוטה על התיבה, שהיתה אבן טובה בתוכה והיה ישן ולא בקש לצערו ויצא לחוץ ריקם, כיון שלא הוציאה, כסבורין שמבקש מהן יותר והעלו דמיה עשרת אלפים זהובים. כשניעור אביו משנתו, נכנס והוציאה להן. בקשו ליתן לו עשרת אלפים זהובים, אמר להם חס לי, איני נהנה משכר אבותי! אלא בדמים הראשונים שפסקתי עמכם, אלף זהובים, כך אני נוטל מכם. ומה שכר נתן לו הקב"ה? אמרו רבותינו: באותה שנה ילדה פרתו פרה אדומה, ומכרה יותר מעשרת אלפים זהובים. ראה כמה גדול כבוד אב ואם."

אנו רואים שהמדרש הראשון מדגיש את הטיפול האימהי "תבוא האם ותקנח צואת בנה". והמדרש השני עוסק בנושא כיבוד אב ואם. מהו הקשר בין מצוות כיבוד אב ואם לבין פרה אדומה? האם יש באמהות של הפרה משהו מיוחד? לא מצאתי תשובה טובה. אולם אנו מכירים את הביטוי: יותר מממה שהעגל רוצה לינוק, הפרה רוצה להניק. (פסחים קי"ב:) אולי המיקוד צריך להיות ברצון לעבוד את ה'. בחטא העגל נשבר הרצון של עם ישראל שהוא בבחינת העגל – לעבוד את אביו שבשמיים. ומצוות פרה שאין בה טעם הגיוני, מבטאת את הרצון לעבוד את ה' ברמה שהיא מעבר לטעם ודעת. וכך נוצר המצב שהפרה – הרצון לקיים את המצווה. מתקן את השבר שבסירוב לעבוד את ה'.

אולם, אנו זוכרים שכאשר הפלישתים רצו להעביר את ארון ה', שנשבה על-ידי הפלישתים והכה באליל דגון, לתחום ישראל, הם השתמשו בפרות: וַיְהִי אֲרוֹן-ה' בַּשָּׂדֶה פְּלִשְׁתִּים, שְׁבָעָה חֳדָשִׁים. וַיִּקְרְאוּ פְּלִשְׁתִּים, לִכְהֲנִים וְלִקְסָמִים לֵאמֹר, מִה-נַּעֲשֶׂה, לְאָרוֹן ה' ? הִידְעֵנוּ, בְּמָה נִשְׁלַחְנוּ לְמִקְוָמוּ.... וַעֲתָה, קָחוּ וַעֲשׂוּ עֲגֹלָה חֲדָשָׁה אַחַת, וּשְׁתֵּי פָרוֹת עֲלוֹת, אֲשֶׁר לֹא-עֲלָה עֲלֵיהֶם עַל; וְאַסְרֶתֶם אֶת-הַפָּרוֹת בְּעֲגֹלָה, וְהַשִּׁיבֶתֶם בְּנֵיהֶם מֵאַחֲרֵיהֶם הַבֵּיתָה. וְלִקְחֶתֶם אֶת-אָרוֹן ה', וְנִתַּתֶּם אוֹתוֹ אֶל-הָעֲגֹלָה... וּרְאִיתֶם, אִם-דֶּרֶךְ גְּבוּלוֹ יַעֲלֶה בֵּית שְׁמֶשׁ--הוּא עֹשֶׂה לָנוּ, אֶת-הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת; וְאִם-לֹא, וַיִּדְעֵנוּ כִּי לֹא יָדוּ נִגְעָה בָנוּ--מִקֶּרָה הוּא, הִיָּה לָנוּ. וַיַּעֲשׂוּ הָאֲנָשִׁים, כֵּן... וַיִּשְׁרְנָה הַפָּרוֹת בַּדֶּרֶךְ, עַל-דֶּרֶךְ בֵּית שְׁמֶשׁ, בְּמִסְלָה אַחַת הֹלְכוֹ הֵלֶךְ וְגִעוּ, וְלֹא-סָרוּ יָמִין וּשְׂמָאוֹל... (שמואל א' ו')

ידוע לנו שכאשר מפרידים עגלים מאמותיהם, בדרך כלל כחודש וחצי לאחר ההמלטה, אנו שומעים געיות צער רמות שנמשכות כמה ימים. למרות זאת, הפרות הפלישתיות, שהיו אמורות להשאר ליד הצאצאים שלהן, עזבו אותם וצעדו ישר לבית שמש אל גבול ישראל. בניגוד לדחף האימהי שלהן.

הצבע האדום

התלמוד מספר על דרך לגרום להמלטת פרה אדומה - על ידי העברת "כוס אדום" לפני האמא שלה בשעה שעולה עליה זכר.. (עבודה זרה כ"ד.) ד"ר משה רענן כותב על כך במאמר שכדאי לעיין בו: שברור שהיה ידוע לחז"ל שהעברת הכוס איננה הגורם היחיד המשפיע על צבע העגלה, אלא קיימים גורמים נוספים המוגבלים לטיפול מסויים של פרות שהיה ברשותו של דמא בן נתינה – שעליו מסופר המעשה. או בלשוננו חז"ל היו מודעים לקיומם של גורמים גנטיים האחראים להתבטאות הצבע האדום וקיימים בשכיחות גבוהה יותר בזן פרות מסויים. יש צורך "לעזור" לתכונות התורשתיות בעזרת "תרגיל" כלשהו שאת מהותו אנחנו לא מבינים די הצורך. ניתן להניח, שאין מדובר בפעולה חד פעמית ופשוטה של "העברת כוס אדום" במשמעותה המילולית, אלא בתהליך ממושך ומורכב, משום שאם לא כן המוני מגדלי בקר היו עוסקים ב"ייצור" פרה אדומה בגלל סיכויי הרווח העצומים.

המחקר מתאר שורה של גורמים העשויים להשפיע על צבע עור האדם בתקופת ההיריון ובמהלך החיים. בין גורמים אלו מופיעים גם לחץ (stress) ורמות הורמונים. גורמים אלו בצד הגורמים הגנטיים משפיעים על קצב סינתיזת המלאנין שריכוזו בעור קובע את הגוון.

קישורים: [מאמרו של ד"ר משה רענן](#)